

Парламентське дослідження щодо розробки та затвердження політик*

Анотація. У Парламентському дослідженні проаналізовано низку питань, які стосуються розробки та затвердження політик в Україні, зокрема щодо: нормативно-правових актів у цій сфері; суб'єктів такої діяльності; ситуаційних центрів у сфері розробки, затвердження та реалізації політик; фінансування розробки й виконання політик. Крім того, наведено перелік програмних документів публічної політики, які впроваджувалися в Україні за останні роки. Окремі з окреслених питань розкрито через призму закордонного досвіду.

Ключові слова: *розробка та затвердження політик, реформи, ситуаційні центри, фінансування розробки та виконання політик, Закон України «Про правотворчу діяльність».*

Вступ. Під політикою в Юридичній енциклопедії розуміється система цілей та засобів їх досягнення тієї чи іншої держави у сфері внутрішнього і зовнішнього життя¹. Визначення поняття «державна політика» наведено в Рішенні Конституційного Суду України від 2 березня 1999 року № 2-рп/99 у справі про комунальні послуги (абзац четвертий пункту 2 мотивувальної частини), відповідно до якого під державною політикою розуміються стратегічні напрями діяльності держави в економічній, соціальній, гуманітарній, екологічній, правовій та інших сферах її внутрішнього життя, а також у сфері відносин з іншими державами на певну історичну перспективу. Засади внутрішньої і зовнішньої політики – це відправні ідеї, основні принципи стратегічної лінії діяльності держави у названих сферах². У Каталозі типових посад державної служби і критеріях віднесення до таких посад зазначається, що документи державної політики – це документи, зокрема, проекти актів законодавства, що визначають курс дій, містять завдання і заходи, спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць на основі поглибленого аналізу суспільних проблем (концепції державної політики, концепції державних цільових програм тощо)³.

Законодавство України містить поняття «політика» і «державна політика». Так, відповідно до Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики. Президент України як глава держави, гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і

¹ Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К. : Укр. енцикл., Т. 4 : Н - П. 2002. С. 629.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про тимчасову заборону підвищення цін і тарифів на житлово-комунальні послуги та послуги громадського транспорту, що надаються громадянам України» (справа про комунальні послуги) від 2 березня 1999 року № 2-рп/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-99#Text>

³ Каталог типових посад державної служби і критерії віднесення до таких посад : Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 18 грудня 2020 року № 246-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0246859-20#Text>

громадянина здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, керівництво у сферах національної безпеки і оборони держави. Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади забезпечує здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави. Зазначені конституційні положення знайшли свій розвиток у законах України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»⁴, «Про Кабінет Міністрів України»⁵, а також «Про центральні органи виконавчої влади»⁶, згідно з останнім міністерство, зокрема, забезпечує формування та реалізує державну політику.

Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» встановлено, що засади внутрішньої і зовнішньої політики визначають принципи та пріоритети державної політики у відповідних сферах (стаття 1), також закріплено повноваження органів державної влади щодо визначення та реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики (стаття 12).

Комплексний підхід щодо визначення питань планування правотворчої діяльності вперше застосовано в Законі України «Про правотворчу діяльність»⁷. Саме цим Законом системно врегульовано питання щодо документів публічної політики, тобто документів, які визначають державну (у тому числі державну регіональну) та місцеву політики у відповідній сфері суспільного життя (Рисунок 1).

Рис. 1

⁴ Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 1 липня 2010 року № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2411-17#Text>

⁵ Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/794-18#Text>

⁶ Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/3166-17#Text>

⁷ Про правотворчу діяльність : Закон України від 24 серпня 2023 року № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/3354-20#Text>

У цьому Парламентському дослідженні проаналізовано низку питань, які стосуються розробки та затвердження політик в Україні, зокрема, щодо: нормативно-правових актів у цій сфері; суб'єктів такої діяльності; ситуаційних центрів у сфері розробки, затвердження та реалізації політик; фінансування розробки й виконання політик.

Основна частина

1. Чи відбувається зараз реформування сфери розробки і впровадження політик? Які реформи проводилися за останні 10 років, які їх результати і статус на сьогодні?

24 серпня 2023 року прийнято Закон України «Про правотворчу діяльність» № 3354-ІХ (набув чинності 20 вересня 2023 року, вводиться в дію через один рік з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні) (далі – Закон). Відповідно до частини першої статті 20 Закону документи публічної політики в розумінні цього Закону – це документи, що готуються з метою ефективного формування, розроблення та оцінки державної (у тому числі державної регіональної) та місцевої політики, щоб вона досягала своїх цілей у найбільш ефективний та результативний спосіб; документи публічної політики розробляються з метою визначення проблем, що існують у суспільних відносинах, оптимальних способів їх вирішення, а також прогнозування перспективного розвитку правового регулювання суспільних відносин.

Таким чином, документи публічної політики є стратегічними документами-дороговказами, в яких визначаються суспільно важливі проблеми та оптимальні шляхи їх вирішення, а також прогнозується, як у контексті окреслених шляхів вирішення відповідних проблем розвиватимуться відповідні суспільні відносини.

Коментуючи зазначене законодавче положення, Д. М. Лук'янець наголосив, що в контексті здійснення правотворчої діяльності велике значення має її концептуальна основа. Концептуальну основу правотворчої діяльності значною мірою визначає публічна політика. Слід погодитися із вченим, що термін «політика» здебільшого використовується для позначення засад здійснення діяльності в певній суспільно значущій сфері відносин. На його думку, терміном «публічна політика», як правило, позначаються засади діяльності органів публічного управління (публічного адміністрування), спрямовані на вирішення суспільно значущих завдань і, відповідно, досягнення суспільно значущих цілей. Оскільки об'єктивація таких завдань та цілей потребує узгодження великої кількості інтересів учасників суспільних відносин, вона має існувати у відповідних формах. Такими формами і є документи публічної політики⁸.

Документи публічної політики можуть стосуватися як державної (у тому числі державної регіональної), так і місцевої політики. Відповідно й суб'єктами формування та реалізації можуть бути: щодо державної політики – центральні

⁸ Науково-практичний коментар Закону України «Про правотворчу діяльність» / За заг. ред. Стефанчука Р. О. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. С. 207-208.

органи виконавчої влади; щодо державної регіональної політики – місцеві органи виконавчої влади; щодо місцевої політики – органи місцевого самоврядування.

Згідно з частиною другою статті 20 Закону документами публічної політики є: аналітичні документи публічної політики; прогнозні документи публічної політики; програмні документи публічної політики. Як зазначає Д. М. Лук'янець, відповідно до функціональних складових публічної політики в частині другій цієї статті визначено функціональні види документів публічної політики, що розташовані у логічній темпоральній послідовності⁹. Так, виходячи з функціонального призначення, аналітичні документи публічної політики повинні мати проблемно-орієнтований характер і мають бути спрямовані на ґрунтовний аналіз та детальний опис суспільно значущих проблем, які потребують вирішення, у тому числі із використанням можливостей правотворчої діяльності. Аналітичні документи також мають включати визначення можливих варіантів вирішення згаданих проблем з одночасною оцінкою впливу інструментів вирішення проблеми на різні елементи суспільства в їх соціальних, економічних, правових чи політичних проявах. Юридичне прогнозування в контексті реалізації публічної політики має включати оцінку тенденцій розвитку як правової системи в цілому, так і окремих її складових, визначення перспективних і доцільних для вирішення конкретних проблем форм і методів правового регулювання, вплив системних факторів правового регулювання, зокрема узгодження перспективного правового регулювання з існуючим, визначення тих аспектів проблем, які можуть бути вирішені виключно за рахунок належного правового регулювання, тощо. Власне ці аспекти мають бути відображені в прогнозних документах публічної політики. Аналітичні та прогнозні документи публічної політики значною мірою є основою для формування відповідних програмних документів, в яких аналітика та прогнози втілюються у визначення пріоритетних напрямів розвитку публічної політики, обґрунтування її стратегічних цілей.

У статтях 21–23 Закону визначаються види відповідних документів публічної політики. Так, аналітичними документами публічної політики є:

1) зелена книга – аналітичний документ, що розробляється з метою визначення та детального опису проблеми, яка існує в суспільних відносинах та потребує вирішення, а також для надання можливості заінтересованим особам надати свої пропозиції щодо способів вирішення такої проблеми;

2) оцінка впливу – аналітичний документ, що розробляється з урахуванням зеленої книги та проведених публічних консультацій, в якому визначаються варіанти вирішення проблеми, що існує в суспільних відносинах, та оцінюється вплив кожного з варіантів на суспільство та (або) на окремі соціальні групи, сектори чи галузі, а також соціальні, правові, політичні, економічні, екологічні, адміністративні та (або) інші можливі наслідки;

3) біла книга – аналітичний документ, в якому на основі оцінки впливу та обраного оптимального варіанта вирішення проблеми, що існує в суспільних

⁹ Науково-практичний коментар Закону України «Про правотворчу діяльність» / За заг. ред. Стефанчука Р. О. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. С. 208-209.

відносинах, визначається стратегія її вирішення шляхом розроблення відповідного законопроекту, викладаються його основні положення;

4) концепція проекту нормативно-правового акта – документ, що містить обраний підхід до регулювання суспільних відносин, мету і завдання правового регулювання, обґрунтування необхідності прийняття нормативно-правового акта, описує нові права і обов'язки учасників суспільних відносин (зміну прав і обов'язків учасників суспільних відносин), а також прогнозовані соціально-економічні та інші наслідки його реалізації. Зміст концепції включає результати проведених суб'єктом правотворчої ініціативи необхідних аналітичних досліджень, а саме:

(1) аналіз відповідних суспільних відносин та стану їх правового регулювання із зазначенням переліку нормативно-правових актів, якими здійснюється їх правове регулювання;

(2) дослідження можливості врегулювання відповідних суспільних відносин без прийняття (видання) нормативно-правового акта;

(3) обґрунтування необхідності та підстав розроблення проекту нормативно-правового акта;

(4) визначення мети проекту нормативно-правового акта, предмета правового регулювання, основних правових механізмів реалізації нормативно-правового акта з обґрунтуванням їх ефективності;

(5) результати необхідних фінансово-економічних розрахунків відповідно до законодавства України, якщо прийняття (видання) нормативно-правового акта призведе до зменшення надходжень та (або) збільшення витрат бюджету;

(6) оцінка відповідності запропонованого правового регулювання міжнародно-правовим зобов'язанням України, а саме двостороннім та багатостороннім угодам, міжнародним договорам України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу (acquis ЄС), а також щодо приєднання до міжнародних організацій, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, у тому числі, але не виключно, положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і Протоколів до неї та практиці Європейського суду з прав людини;

(7) результати публічних консультацій (у разі їх проведення);

(8) організаційні заходи щодо підготовки проекту нормативно-правового акта та його реалізації після прийняття (видання), у тому числі визначення переліку нормативно-правових актів, прийняття яких або зміни до яких необхідні для реалізації його положень;

(9) орієнтовна структура проекту нормативно-правового акта, зміст його основних положень.

Прогнозні документи публічної політики або документи юридичного прогнозування – це документи, що розробляються з метою визначення перспективного правового регулювання суспільних відносин, підвищення ефективності планування правотворчої діяльності, уніфікації та систематизації законодавства України. Важливим є те, що такі документи можуть розроблятися суб'єктами правотворчої діяльності на підставі рекомендацій суб'єктів наукової, науково-технічної діяльності, суб'єктів забезпечення правотворчої діяльності. У

документах юридичного прогнозування відображаються: тенденції розвитку сучасної правової системи; соціальні потреби, публічні інтереси та суспільні відносини, що потребують врегулювання шляхом правотворчої діяльності; перспективні форми і методи правового регулювання суспільних відносин; системність регулювання суспільних відносин; оцінка впливу на суспільні відносини запропонованого правового регулювання.

Одним із видів документів юридичного прогнозування Закон визначає наукову концепцію розвитку законодавства України. Це документ рекомендаційного характеру, в якому на теоретико-емпіричній основі здійснюється системне прогнозування розвитку законодавства України, його окремих сфер, галузей та напрямів. Розроблення Наукової концепції розвитку законодавства України здійснюється один раз на п'ять років Національною академією наук України. Після того, як цей документ публічної політики буде розроблений, він надсилається до Кабінету Міністрів України для його врахування під час планування правотворчої діяльності.

Програмними документами публічної політики є документи програмно-цільового характеру, в яких відображаються пріоритетні напрями розвитку публічної політики, визначаються та обґрунтовуються стратегічні цілі публічної політики. Такими документами є:

- Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України» (відображає пріоритетні напрями розвитку публічної політики у найважливіших сферах суспільного життя, може містити як загальні положення щодо напрямів проведення відповідних реформ, так і рекомендації щодо прийняття конкретних законів України);

- Угода про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України (Коаліційна угода) (формується на основі узгодження політичних позицій об'єднаних у коаліцію депутатських фракцій; має стратегічне значення, відображає пріоритетні напрями розвитку публічної політики в найважливіших сферах суспільного життя);

- Програма діяльності Кабінету Міністрів України (повинна містити програмні цілі, критерії і строки досягнення програмних цілей та завдання, виконання яких є необхідним для досягнення цілей, строки виконання таких завдань, іншу інформацію, надану Кабінетом Міністрів України). Невід'ємною складовою Програми діяльності Кабінету Міністрів України є орієнтовний перелік проектів законів, що мають бути ним розроблені на її виконання;

- загальнодержавна програма економічного, соціального розвитку;

- програма Автономної Республіки Крим з питань соціально-економічного та культурного розвитку, раціонального природокористування, охорони довкілля;

- місцева або регіональна програма соціально-економічного та культурного розвитку.

Крім того, програмними документами публічної політики є відповідні доктрини, стратегії (для розроблення документів прогнозування розвитку країни, окремого виду суспільних відносин на довготривалій період та способів

досягнення поставленої мети); програми, плани (для розроблення послідовності реалізації заходів, необхідних для досягнення поставленої мети).

За останні 10 років реформи проводились відповідно до програмних документів публічної політики, невичерпний перелік яких додається до дослідження (дивись Додаток).

Закордонний досвід

Велика Британія. У 2010 році у Великій Британії був ухвалений Закон про конституційну реформу та врядування (Constitutional Reform and Governance Act 2010)¹⁰, який заклав основи для модернізації державної служби. Частиною цієї реформи стало створення урядового Policy Lab, що впроваджує інноваційні підходи до розробки політик, роблячи цей процес більш відкритим та орієнтованим на сучасні виклики, сприяючи формуванню ефективної і сучасної державної служби¹¹.

Policy Lab інтегрує методи, які орієнтуються на залучення громадськості, диджиталізацію, інновації та міждисциплінарний підхід для вдосконалення процесу розробки політик. Із моменту заснування у 2014 році місія Policy Lab полягала в дослідженні передових практик розробки політик (радикально вдосконалити процес розробки політик за допомогою проектування, інновацій та підходів, орієнтованих на потреби людей)¹². Наразі такі методи розробки політик, як проектування, орієнтоване на користувача, сервіс-проектування та системне мислення, є частиною затверджених Стандартів професійних політик¹³. Такі кроки стали відповіддю на зростаючу потребу в більш гнучких, інклюзивних та ефективних підходах до розробки політик, які можуть реагувати на швидкі зміни й комплексні соціальні проблеми в сучасному суспільстві.

Естонія. Основи стратегічного планування розвитку Естонії були змінені Законом про державний бюджет 2014 року¹⁴, який визначив загальні принципи і типи стратегічних документів розвитку держави. Додатково питання унормовано постановою Уряду № 117 від 2019 року про порядок складання, виконання, звітування, оцінки та внесення змін до галузевих планів і програм розвитку¹⁵. Із 2019 року до стратегічних документів розвитку відносяться: основи політики, план галузевого розвитку і програма розвитку.

Основи політики (концептуальні засади політики) визначають бачення, національну мету та пріоритетні напрями розвитку однієї або декількох взаємопов'язаних галузей у довгостроковій перспективі (15 років і більше). Цей документ приймається Парламентом Естонії. Як правило, Уряд готує проект документа у співпраці з іншими відповідними органами державної влади та цільовими групами. Під час розробки проекту Урядом постійно проводяться

¹⁰ Constitutional Reform and Governance Act 2010. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/25/contents>

¹¹ GOV.UK. About Policy Lab. URL: <https://openpolicy.blog.gov.uk/about/>

¹² GOV.UK. Launching our experimental policy design methods. URL: <https://openpolicy.blog.gov.uk/2022/05/18/launching-our-experimental-policy-design-methods/>

¹³ Policy profession standards. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/policy-profession-standards>

¹⁴ Riigieelarve seadus. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/121062016019>

¹⁵ Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122019005>

консультації з відповідним профільним комітетом Парламенту. Остаточний проект виноситься на громадське обговорення та міжвідомче узгодження.

План галузевого розвитку комплексно визначає загальну мету однієї або декількох галузей розвитку держави, підцілі та індикатори, що дозволяють їх вимірювати, а також інструменти політики, за допомогою яких мають бути досягнуті поставлені цілі у врегулюванні сфери. План галузевого розвитку – документ, який планує розвиток галузі в середньостроковій та довгостроковій перспективі (зазвичай 7–10 років на період бюджетної стратегії) відповідно до довгострокових стратегічних цілей, затверджених Парламентом в Основах політики. План галузевого розвитку затверджується Урядом, якщо інше не встановлено законом. Перед складанням Плану галузевого розвитку відповідальний міністр подає Уряду пропозицію щодо складання плану. Перед затвердженням план галузевого розвитку подається на обговорення до Парламенту.

Програма розвитку визначає заходи, види діяльності, індикатори та план фінансування, спрямовані на досягнення підцілі Плану галузевого розвитку. Програма розвитку за своєю природою є найбільш гнучким стратегічним документом планування. Програма детально визначає кроки, які необхідно зробити для досягнення поставлених цілей у Плані галузевого розвитку та Основах політики. Програму розвитку затверджує відповідний міністр. Якщо в досягненні мети програми беруть участь декілька міністерств, програма поділяється на підпрограми, які затверджують міністри.

2. Які реформи у сфері розробки і впровадження політик очікують від держави Україна іноземні партнери, якими документами такі побажання підкріплювалися за останні 5 років?

Реформа у сфері розробки і впровадження політик спрямована на консолідацію демократичних перетворень України відповідно до положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони¹⁶. Насамперед, це відображено в рекомендаціях Місії Європейського Парламенту з оцінки потреб, що розроблені з метою підвищення якості українського парламентаризму та викладені у «Доповіді та Дорожній карті щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України»¹⁷, які визнані Верховною Радою України як основа для внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України.

Реформуванню сфери розробки і впровадження політик як одного з ключових елементів державного управління досить часто приділяється увага у звітних та рекомендаційних документах іноземних партнерів України.

¹⁶ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

¹⁷ Рекомендації щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України: Додаток до Постанови Верховної Ради України від 17 березня 2016 року № 1035-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1035-19#n23>

Так, у Звіті Європейської Комісії «Україна 2024»¹⁸ акцентується увага на таких позиціях щодо подальшого вдосконалення формування і координації політики:

- парламенту слід вжити практичних заходів із метою вдосконалення загальної процедурної та методологічної бази для оцінки впливу законопроектів та пост-законодавчого контролю;
- моніторинг та виконання законодавства потребують подальшого посилення;
- співпраця та синергія між відповідальними інституціями у сфері цифровізації державної служби потребує посилення;
- роль Координаційної ради з питань реформування державного управління у впровадженні стратегії реформування державного управління має бути посилена за допомогою підходу, більш орієнтованого на результат;
- потенціал для розробки політики на основі фактів залишається недостатнім;
- якість пояснювальних записок та аналізу впливу, що супроводжують законодавчі пропозиції, є низькою і потребує покращення;
- інформація про розрахунок впливу на показники бюджету програмних документів та законодавчих ініціатив здебільшого відсутня.
- роль уряду як ініціатора законопроектів потребує посилення;
- Закон України «Про публічні консультації» не передбачає обов'язкових публічних консультацій щодо законопроектів, поданих народними депутатами, що значно звужує його сферу.

У Плані дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова»¹⁹ пропонуються такі заходи зміцнення демократичного управління:

- надавати правову допомогу та консультації з питань політики загальнодержавним і місцевим / регіональним органам влади та їх національним асоціаціям з урахуванням положень Європейської хартії місцевого самоврядування, зокрема щодо зміцнення нормативної бази, законів і підзаконних актів, включно з політикою, пов'язаною з конституційною реформою і конституційними процесами, перерозподілом повноважень, відповідальністю та фінансами на місцевий / регіональний рівень, а також з правовим і адміністративним наглядом, управлінням зі столиці, підзвітністю на місцевому рівні та наданням державних послуг в умовах воєнного стану та в період післявоєнного відновлення;
- сприяти діалогу між ключовими заінтересованими сторонами у сфері імплементації принципів належного демократичного врядування та шляхів розвитку в післявоєнний період;

¹⁸ Ukraine 2024 Report. 30.10.2024. SWD(2024). URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf

¹⁹ План дій Ради Європи для України на 2023-2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова». URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282>

- підтримувати діалог і координувати заходи з відновлення, партнерства й консультацій між загальнодержавними та місцевими / регіональними органами влади та їх національними асоціаціями, а також з їх партнерами з інших європейських країн;

- забезпечувати підтримку місцевих / регіональних органів влади в частині просування інноваційних та спільних підходів до відкритого уряду та інтеграції підходу, що ґрунтується на правах людини, в оновлену місцеву політику й стратегії для підвищення соціальної згуртованості, інклюзивності та залучення населення, зокрема недостатньо представлених груп;

- надавати підтримку органам влади центрального, місцевого / регіонального рівнів за допомогою програм, орієнтованих на лідерство, практичних інструментів для держав-членів і навчальних матеріалів, а також через заходи з розвитку спроможності в межах такої підтримки;

- підтримувати децентралізацію влади та забезпечення інклюзивного формування політики із залученням усіх заінтересованих сторін, зважаючи на Додатковий протокол до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах місцевого органу влади, надання послуг, відбудову та відновлення;

- забезпечувати підвищення обізнаності та проведення соціологічних опитувань щодо муніципального управління та державного адміністрування в післявоєнний період серед широкої аудиторії в Україні та за її межами.

Моніторинговий звіт Програми SIGMA «Державне управління в Україні»²⁰ містить такі рекомендації щодо формування і координації політики:

- Уряд має зміцнити систему планування євроінтеграції, у тому числі ефективність моніторингу та якість звітування. План євроінтеграції має бути приведений у відповідність із Планом пріоритетних дій Уряду на відповідні роки та має включати реалістичні заходи щодо адаптації до законодавства ЄС і зміцнення інституційної та адміністративної спроможності;

- Уряд має переглянути процедури, підсилити структури та спроможність для кращої ефективності координації у сфері євроінтеграції відповідно до нових вимог і зобов'язань, що впливають зі статусу країни-кандидата на вступ до ЄС. Він має створити структури та механізми переговорів про вступ до ЄС;

- слід посилити співпрацю між Урядом і Верховною Радою України для забезпечення якості законодавства, беручи до уваги відповідальність Уряду за формування та реалізацію національної політики, у тому числі за гармонізацію законодавства з *acquis* ЄС, а також відповідальність Парламенту за відстежування політики Уряду;

- спроможність Секретаріату Кабінету Міністрів України виконувати функції центру Уряду, зокрема здійснювати ефективний контроль якості політик та нормативно-правових актів, а також забезпечувати процес ухвалення рішень Прем'єр-міністром та Урядом, потребує підсилення;

²⁰ Державне управління в Україні: Оцінювання на відповідність Принципам державного управління. Грудень 2023 року. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82_%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8_SIGMA_\(%D1%83%D0%BA%D1%80\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82_%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8_SIGMA_(%D1%83%D0%BA%D1%80).pdf)

- після ухвалення Закону України «Про публічні консультації» Уряд має забезпечити його повне виконання за допомогою постійного контролю якості, нагляду та необхідного навчання;

- Уряд має переглянути наявні правила та вимоги щодо аналізу регуляторного впливу з метою оптимізації та спрощення системи, уніфікації правил для всіх типів первинного і вторинного законодавства (зокрема тих, що стосуються транспонування *acquis* ЄС), а також уникнення зайвого дублювання положень. Аналізи впливу мають проходити впорядкований та посилений контроль якості і допомагати Уряду в ухваленні обґрунтованих рішень.;

- як тільки це дозволять обставини, Уряд має ввести в дію архітектуру планування політики та бюджетного планування, а також передбачені законодавством відповідний моніторинг і звітування. Уряд має забезпечити послідовну наявність у всіх основних планувальних документів та звітів до них у визначені терміни, а також їх оприлюднення. Особливу увагу необхідно приділяти координації та узгодженості планувальних документів, у тому числі бюджетних.

3. Які нормативно-правові акти на сьогодні регулюють процеси затвердження політики, розробки і її реалізації? Чи існує єдина для всіх органів, розробки і реалізації політики, процедура (чи стандарт) затвердження політики, розробки і реалізації? Якщо кожен державний орган чи міністерство працює за власними процедурами, то в який спосіб це відбувається зараз?

Наразі загальні питання щодо документів публічної політики визначаються положеннями Закону.

Щодо окремих видів документів публічної політики зазначимо таке.

Для визначення законодавчих пріоритетів слід брати до уваги «білі книги», видання яких передбачене Законом у стратегічних секторах державного управління з метою інформування суспільства про стан функціонування відповідного сектору, забезпечення обґрунтованості рішень державних органів, виконання заходів розвитку тощо. Так, видання «білих книг»²¹ передбачено законами України «Про національну безпеку України»²² (органами сектору безпеки і оборони не рідше ніж раз на три роки), «Про розвідку»²³ (координаційним органом з питань розвідки).

Концепції проектів нормативно-правових актів розробляються за рішенням суб'єкта правотворчої діяльності (за винятком концепції проекту кодексу або первинного закону, для яких розроблення концепції проекту є обов'язковим).

Документи юридичного прогнозування формуються з урахуванням прийнятих відповідно до Закону України «Про державне прогнозування та

²¹ Інформаційний бюлетень «Біла книга 2021. Оборонна політика України»: Міністерство оборони України, 2022. URL: https://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WhiteBook_2021_Draft_Final_03.pdf

²² Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. Стаття 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2469-19#Text>

²³ Про розвідку: Закон України від 17 вересня 2020 року № 912-IX. Стаття 52. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/912-20#Text>

розроблення програм економічного і соціального розвитку України»²⁴ прогнозних та програмних документів економічного і соціального розвитку. Наприклад, Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2022–2024 роки, ухвалений постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2021 р. № 586²⁵, Основні прогнозні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2025–2027 роки, ухвалені постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 2024 року № 780²⁶.

Відповідно до пункту 2 частини першої статті 106 Конституції України Президент України звертається з Посланням до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України».

Згідно зі статтею 83 Конституції України у Верховній Раді України за результатами виборів і на основі узгодження політичних позицій формується коаліція депутатських фракцій, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Функціонує коаліція на основі Угоди про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України (Коаліційної угоди), яка підписується головами депутатських фракцій, які зобов'язуються спільно виконувати її положення.

Відповідно до пункту 11 частини першої статті 85, частини п'ятої статті 114 Конституції України, частини першої статті 11 Закону «Про Кабінет Міністрів України» Програма діяльності Кабінету Міністрів України базується на узгоджених політичних позиціях та програмних завданнях коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, розглядається та схвалюється Верховною Радою України.

Згідно з пунктом 6 частини першої статті 85, пунктом 4 частини першої статті 116 Конституції України Загальнодержавна програма економічного, соціального розвитку затверджується Верховною Радою України, розробляється та здійснюється Кабінетом Міністрів України. Відповідно до статті 4 Закону України «Про державні цільові програми» заходи, завдання та показники державних цільових програм враховуються під час складення проекту Державного бюджету України на відповідний рік шляхом визначення головними розпорядниками бюджетних коштів обсягів видатків на їх реалізацію у складі бюджетних програм та включення центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, відповідних бюджетних запитів до пропозицій проекту Державного бюджету України. Перелік Загальнодержавних програм, які планується виконати у відповідному році з використанням коштів Державного бюджету, подається на розгляд Верховної Ради України разом із проектом закону про Державний бюджет України на

²⁴ Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон України від 23 березня 2000 № 1602-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text>

²⁵ Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2022-2024 роки, схвалений постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2021 р. №586. URL: <https://www.me.gov.ua/Files/GetFile?lang=uk-UA&fileId=623f138f-c267-4ae7-af07-64f0ec6646a9>

²⁶ Основні прогнозні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2025–2027 роки, схвалені постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 2024 р. № 780. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-osnovnykh-prohnoznykh-makropokaznykiv-ekonomichnoho-i-s780280624>

відповідний рік. Загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля затверджуються законом.

Загальнодержавна програма відповідно до частини другої статті 9 Закону України «Про державні цільові програми» визначає, зокрема:

- обґрунтування шляхів і засобів розв'язання відповідних проблем (наприклад, «Проблеми у сфері охорони праці передбачається розв'язати, серед іншого, шляхом підвищення ефективності державного управління охороною праці, зокрема шляхом приведення нормативно-правової бази у сфері охорони праці у відповідність із сучасними вимогами та законодавством ЄС»²⁷);

- перелік заходів і завдань із визначенням виконавців, строків виконання (у цілому і поетапно);

- розрахунок обсягів та визначення джерел фінансування (із розбивкою за роками) (наприклад, «Найменування завдання: 1) приведення нормативно-правових актів з охорони праці у відповідність з вимогами міжнародного та європейського законодавства. Найменування заходу: 2) проведення аналізу стану адаптації законодавства України з питань охорони праці до вимог законодавства ЄС»²⁸).

До державних цільових програм належать також програми, які затверджуються Кабінетом Міністрів України, спрямовані на розв'язання окремих проблем розвитку економіки та суспільства, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, що потребують державної підтримки (наприклад, Державна цільова науково-технічна програма розвитку авіаційної промисловості на 2021–2030 роки²⁹).

Згідно з пунктом 1.8. Статуту Національної академії наук України³⁰, НАН України як вища наукова самоврядна організація України здійснює незалежну наукову оцінку проектів стратегічних, прогнозних та програмних документів (доктрин, концепцій, стратегій тощо), за дорученням Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та/або з власної ініціативи розробляє пропозиції щодо засад державної наукової і науково-технічної політики, прогнози тощо.

Закордонний досвід

Велика Британія. Основні етапи та принципи процесу розробки, затвердження та реалізації політик у Великій Британії не закріплені в єдиному нормативно-правовому акті. Натомість, цей процес регулюється кількома

²⁷ Про затвердження Загальнодержавної соціальної програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014-2018 роки : Закон України від 4 квітня 2013 р. № 178-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/178-18#Text>

²⁸ Загальнодержавна соціальна програма поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014-2018 роки, затверджена Законом України від 4 квітня 2013 р. № 178-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/178-18#n9>

²⁹ Про затвердження Державної цільової науково-технічної програми розвитку авіаційної промисловості на 2021-2030 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 1 вересня 2021 р. № 951. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/951-2021-%D0%BF#Text>

³⁰ Статут Національної академії наук України (нова редакція): ухвалено Загальними зборами Національної академії наук України, постанова від 27 травня 2021 р. № 1. URL: <https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2021/09/210901132545666-6921.pdf>

ключовими документами, які надають рекомендації та встановлюють стандарти для державних службовців, забезпечуючи єдиний підхід до розробки, затвердження та реалізації політик. Серед таких документів варто виділити:

- Закон про конституційну реформу та врядування від 2010 року;
- Посібник для Уряду (the Cabinet Manual)³¹ – містить правила та процедури ухвалення рішень в уряді, включаючи процес затвердження та реалізації політик, і служить довідником для міністрів та державних службовців;
- Зелена книга (the Green Book)³² є керівництвом з оцінки політик, програм і проєктів. Книга також містить вказівки щодо моніторингу та оцінки результатів впровадження;
- Біла книга (White Papers) – політичний документ, що містить пропозиції Уряду щодо майбутнього законодавства. Білі книги часто публікуються як керівні документи і можуть містити проєкт запланованого законопроєкту. Це створює основу для подальших консультацій та обговорень із зацікавленими групами і дозволяє вносити остаточні зміни до того, як законопроєкт буде офіційно представлений у Парламенті³³;
- Кодекс державної служби (Civil Service Code)³⁴ закріплює етичні стандарти та принципи неупередженості, прозорості й професійної поведінки державних службовців, яких вони мають дотримуватися, зокрема у процесі розробки політик;
- Закон про свободу інформації від 2000 року (the Freedom of Information Act)³⁵ регулює питання доступу громадськості до інформації про діяльність Уряду, включаючи інформацію, пов'язану з розробкою та реалізацією політик;
- Принципи проведення консультацій (Consultation Principles)³⁶ – документ рекомендаційного характеру, який визначає порядок проведення консультацій із громадськістю та зацікавленими сторонами, а також закликає органи державної влади забезпечувати прозорість і доступність під час розробки політик та враховувати думки суспільства.

Естонія. Розробка і затвердження політики та її реалізація здійснюється відповідно до Закону про Уряд Республіки Естонія³⁷, Закону про адміністративну процедуру³⁸, Регламенту Уряду Республіки Естонія³⁹, Правил належної законотворчості та нормотворення⁴⁰ тощо. Стратегічним документом законодавчої політики в довгостроковому баченні є Основи законодавчої політики до 2030 року⁴¹.

³¹ The Cabinet Manual. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/cabinet-manual>

³² The Green Book (2022). URL: <https://www.gov.uk/government/publications/the-green-book-appraisal-and-evaluation-in-central-government/the-green-book-2020>

³³ UK Parliament. White Papers. URL: <https://www.parliament.uk/site-information/glossary/white-paper/>

³⁴ The Civil Service code. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/civil-service-code/the-civil-service-code>

³⁵ Freedom of Information Act 2000. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/36/contents>

³⁶ Consultation principles: guidance. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5aafa4f2e5274a7fbe4fbacb/Consultation_Principles_1.pdf

³⁷ Vabariigi Valitsuse seadus. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/124052024008#para18lg6>

³⁸ Haldusmenetluse seadus. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/HMS>

³⁹ Vabariigi Valitsuse reglement. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122011233?leiaKehtiv>

⁴⁰ Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122011228>

⁴¹ Õigusloomepoliitika põhialused aastani 2030. URL: <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/oiguspoliitika-pohialused-aastani-2030-0>

Окрім планування в рамках Закону про державний бюджет, для координації діяльності між державними органами використовуються плани дій, а для пошуку спільних позицій – зелені книги (для формулювання проблеми) або білі книги (для узгодження відправних точок).

4. Чи відомо, яка точна кількість політик реалізується і розробляється органами влади на сьогоднішній день?

В Україні відсутній реєстр політик, що розробляються і реалізуються органами державної влади.

Закордонний досвід

Точну кількість політик, що розробляються і реалізуються органами влади Великої Британії та Естонії, визначити неможливо, оскільки немає єдиних реєстрів таких політик.

5. За якими органами закріплена розробка яких політик, і в який спосіб відбувся розподіл?

Згідно зі статтею 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить, зокрема: прийняття законів; визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики; затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля; розгляд і прийняття рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України.

Відповідно до статті 12 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» визначення та реалізація засад внутрішньої і зовнішньої політики здійснюються на основі тісної взаємодії та координації зусиль Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади в цьому напрямі.

Повноваження щодо визначення та реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики здійснюють:

- Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади в Україні – шляхом визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, внесення у разі потреби змін до Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», законодавчого регулювання відносин, спрямованого на впровадження засад внутрішньої та зовнішньої політики у відповідних сферах, здійснення кадрової політики в межах, визначених Конституцією України, здійснення парламентського контролю;

- Президент України як глава держави, гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина – шляхом звернення із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України, в яких пропонується визначення, коригування засад внутрішньої і зовнішньої політики з урахуванням внутрішнього і зовнішнього становища України, здійснення керівництва зовнішньополітичною діяльністю держави, керівництва у сферах національної безпеки і оборони держави, реалізації права

законодавчої ініціативи, зокрема щодо внесення змін до Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», застосування права вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів, у тому числі з підстав їх невідповідності визначеним засадам внутрішньої і зовнішньої політики, здійснення кадрової політики в межах, визначених Конституцією України, видання на виконання Конституції і законів України указів та розпоряджень;

- Рада національної безпеки і оборони України як контролюючий та координуючий орган у сфері національної безпеки і оборони при Президентові України – шляхом розгляду на своїх засіданнях стратегічних питань забезпечення національної безпеки і оборони, здійснення координації та контролю за діяльністю центральних та місцевих органів виконавчої влади у сферах національної безпеки і оборони;

- Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади – шляхом забезпечення здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, забезпечення розроблення у відповідній сфері проектів законів та інших нормативно-правових актів, проведення експертизи таких проектів на відповідність засадам, визначеним Законом України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», здійснення координації роботи міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, здійснення кадрової політики в межах, визначених Конституцією та законами України, реалізації права законодавчої ініціативи та видання в межах своєї компетенції постанов і розпоряджень;

- центральні та місцеві органи виконавчої влади, інші державні органи – шляхом участі в межах своєї компетенції у формуванні та реалізації внутрішньої і зовнішньої політики у відповідній сфері, розроблення в межах наданих повноважень проектів законів та інших нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію засад внутрішньої і зовнішньої політики, здійснення кадрової політики в межах, визначених законодавством.

Завдання і повноваження Кабінету Міністрів України щодо здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави визначені Законом України «Про Кабінет Міністрів України». Так, частиною першою статті 19 цього Закону встановлено, що діяльність Кабінету Міністрів України спрямовується на забезпечення інтересів Українського народу шляхом виконання Конституції та законів України, актів Президента України, а також Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої Верховною Радою України, вирішення питань державного управління у сфері економіки та фінансів, соціальної політики, праці та зайнятості, охорони здоров'я, освіти, науки, культури, спорту, туризму, охорони навколишнього природного середовища, екологічної безпеки, природокористування, правової політики, законності, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, запобігання і протидії корупції, розв'язання інших завдань внутрішньої і зовнішньої політики, цивільного захисту, національної безпеки та обороноздатності.

Відповідно до пункту 1 § 5 Регламенту Кабінету Міністрів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. № 950 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 9 листопада 2011 р.

№ 1156)⁴², Програма діяльності Кабінету Міністрів України, в якій визначається стратегія його діяльності, розробляється на основі узгоджених політичних позицій та програмних завдань коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України та пропозицій членів Кабінету Міністрів України. Програма діяльності Кабінету Міністрів України розробляється на період здійснення його повноважень. Програма діяльності Кабінету Міністрів України повинна містити програмні цілі, критерії та строки досягнення програмних цілей і завдання, виконання яких є необхідним для досягнення цілей, строки виконання таких завдань, а також іншу необхідну інформацію.

Згідно з § 56 Регламенту Кабінету Міністрів України Уряд України на своїх засіданнях розглядає та приймає рішення щодо програмних документів Кабінету Міністрів України з метою проведення державної політики у пріоритетних напрямках розвитку держави, координації діяльності центральних органів виконавчої влади, визначення послідовності дій, шляхів і способів вирішення питань щодо державного управління у сферах, віднесених до компетенції Кабінету Міністрів України, зокрема визначених статтею 19 Закону України «Про Кабінет Міністрів України». Програмний документ Кабінету Міністрів України описує шляхи, методи і ресурси, необхідні для вирішення виявлених проблем щодо проведення державної політики, досягнення поставлених цілей розвитку у відповідній сфері (сферах) за результатами виконання запланованих взаємопов'язаних завдань і заходів. Програмними документами Кабінету Міністрів України є: Програма діяльності Кабінету Міністрів України; стратегії розвитку відповідних сфер; державні цільові програми; інші документи програмного характеру, вимоги щодо розроблення та виконання яких визначено законами України або указами Президента України. Програмні документи Кабінету Міністрів України розробляються на короткостроковий (до трьох років), середньостроковий (від трьох до семи років) та довгостроковий (понад сім років) період залежно від складності та тривалості визначених у них завдань і заходів, якщо інше не передбачено законами України.

Згідно із Законом України «Про центральні органи виконавчої влади» (стаття 1) міністерства забезпечують формування та реалізують державну політику в одній чи декількох сферах, інші центральні органи виконавчої влади виконують окремі функції з реалізації державної політики. Конкретні завдання і функції цих органів стосовно реалізації державної політики визначаються у відповідних положеннях про них.

Так, наприклад, Міністерство юстиції України відповідно до пункту 1 Положення про Мін'юст, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 року № 228, є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну правову політику, державну політику з питань банкрутства, у сфері нотаріату, організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), державної реєстрації актів цивільного стану, державної реєстрації речових

⁴² Регламент Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 р. № 950. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF#Text>

прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації обтяжень рухомого майна, державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, фізичних осіб – підприємців та відокремлених підрозділів юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави, реєстрації статуту територіальної громади м. Києва, реєстрації статутів Національної академії наук та національних галузевих академій наук, у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, з питань утримання військовополонених, у сфері правової освіти населення; забезпечує формування державної політики у сфері архівної справи і діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації; забезпечує реалізацію державної політики у сфері стягнення в дохід держави активів осіб, щодо яких застосовано санкції.

Закордонний досвід

Велика Британія. У Великій Британії розробка політик розподіляється між різними органами влади, залежно від їх компетенції. Сфери політик визначаються, переважно, повноваженнями міністерств, а також урядовими директивами. Повноваження міністерств визначені в урядових документах, зокрема таких, як Посібник для Уряду (the Cabinet Manual).

Естонія. Сфери відповідальності міністерств Естонії визначені Законом про Уряд Республіки Естонія⁴³.

6. Чи ведеться узагальнений список чи «реєстр» політик, змін і доповнень до них? Хто і яким чином здійснює контроль за дотриманням меж політик, дублюванням і неточностями, якщо такі виникають?

Як зазначалося вище, в Україні відсутній реєстр політик, що розробляються і реалізуються органами державної влади. Водночас у розділі «Законодавство» на Офіційному вебпорталі Верховної Ради України, а також на Урядовому вебпорталі – єдиному вебпорталі органів виконавчої влади України можна знайти нормативно-правові акти, якими затверджені відповідні документи щодо політик.

Закордонний досвід

У Великій Британії немає централізованого, узагальненого реєстру всіх політик, змін і доповнень до них. При цьому інформація про політики доступна на кількох основних ресурсах, що забезпечують прозорість і доступ громадськості до таких даних, серед них:

– урядовий вебпортал, на якому опубліковані політики, законодавчі зміни, урядові звіти, білі книги (White Papers) і зелені книги (Green Papers). Кожне міністерство та агентство регулярно оновлює свою сторінку, додаючи інформацію про нові ініціативи та зміни до існуючих політик⁴⁴;

– вебсайт Національного архіву Уряду Великої Британії (Legislation.gov.uk), який містить тексти всіх чинних нормативно-правових актів, а також поправок до них. Тут можна знайти як акти первинного законодавства,

⁴³ Vabariigi Valitsuse seadus. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/124052024008#para18lg6>

⁴⁴ GOV.UK. URL: <https://www.gov.uk/>

так і вторинного, що є основою багатьох політик. Вебсайт регулярно оновлюється, що дозволяє користувачам відстежувати зміни до нормативно-правових актів, які регулюють окремі політики⁴⁵;

– звіти Офісу Національного аудиту містять оцінку ефективності впровадження різних політик, що включає регулярний огляд змін у політиках, оцінку їх впливу та аналіз ефективності використання бюджетних коштів⁴⁶. Звіти допомагають уникати дублювання політик і виявляти неефективність державного сектору⁴⁷.

Естонія. Офіційним онлайн-виданням Естонської Республіки, в якому публікуються всі правові акти Естонії, акти органів місцевого самоврядування (з 2013 року) та інші документи, є Державний вісник (Riigi Teataja). Відповідно до Закону про Державний вісник⁴⁸ Міністерство юстиції Естонії забезпечує організацію публікації актів та доступність, надійність і зручність користування Вісником.

Уряд відповідно до Закону про Уряд Республіки Естонія⁴⁹ здійснює нагляд за законністю і ефективністю діяльності міністерств, скасовує розпорядження і накази міністрів, які не відповідають Конституції Республіки Естонія та іншим законам або є недоцільними.

7. Чи заплановане системне застосування технічних засобів, моделювання і програмно-апаратних комплексів чи ситуаційних центрів у сфері затвердження політик, розробки і їх реалізації?

Можливість застосування технічних засобів, інструментів моделювання і програмно-апаратних комплексів чи ситуаційних центрів у сфері розробки, затвердження і реалізації політик передбачено цілою низкою нормативно-правових актів і документів публічної політики, до яких слід віднести:

- Положення про ситуаційний центр Кабінету Міністрів України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2023 року № 705⁵⁰;

- Примірне положення про ситуаційний центр центрального органу виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, іншого державного органу, органу сектору безпеки і оборони, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2023 року № 705⁵¹;

⁴⁵ Портал актів законодавства Великої Британії. URL: <https://www.legislation.gov.uk/>

⁴⁶ National Audit Office. Reports. URL: <https://www.nao.org.uk/reports/>

⁴⁷ National Audit Act 1983. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1983/44/contents>

⁴⁸ Riigi Teataja seadus. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/111032023085>

⁴⁹ Vabariigi Valitsuse seadus. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/124052024008#para18lg6>

⁵⁰ Положення про ситуаційний центр Кабінету Міністрів України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2023 р. № 705. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/705-2023-%D0%BF#Text>

⁵¹ Примірне положення про ситуаційний центр центрального органу виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, іншого державного органу, органу сектору безпеки і оборони, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2023 р. № 705. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/705-2023-%D0%BF#n54>

- Вимоги до програмного та апаратного забезпечення ситуаційного центру, його підсистем та мереж, а також забезпечення захисту інформації, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2023 року № 705⁵²;

- Концепція розвитку електронного урядування в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 року № 649-р⁵³.

Також цій меті сприяє використання: системи електронної взаємодії органів виконавчої влади (СЕВ ОБВ) – державної телекомунікаційної системи, призначеної для автоматизації процесів створення, надсилання, передачі, одержання, оброблення, використання, зберігання, знищення документів в електронній формі, що не містять інформації з обмеженим доступом, із застосуванням кваліфікованого електронного підпису та/або кваліфікованої електронної печатки, а також організації міжвідомчого моніторингу за станом виконання управлінських рішень; єдиної автоматизованої системи роботи з документами у Верховній Раді України (ЄАС) – багатофункціональної інформаційно-комунікаційної системи електронного документообігу Верховної Ради України, що забезпечує створення, оброблення та використання електронних документів, електронних та цифрових копій оригіналів паперових документів для забезпечення законодавчої процедури та документообігу у Верховній Раді України із застосуванням єдиних технічних і програмних засобів.

Закордонний досвід

Велика Британія. У Великій Британії передбачено можливість використання технічних засобів, інструментів моделювання та ситуаційних центрів для розробки політик. При цьому зазначене питання регулюється кількома ключовими актами та стратегіями, серед яких варто виділити:

– Закон про цифрову економіку від 2017 року (Digital Economy Act 2017), який створює правову базу для обробки, обміну і використання даних урядовими установами. Закон дозволяє розширений доступ до даних, необхідних для моделювання та аналізу в рамках державних програм⁵⁴;

– Закон про захист даних від 2018 року (Data Protection Act 2018), який імплементує Регламент ЄС про захист даних у британське законодавство та регулює використання персональних даних для потреб моделювання й аналітичних потреб, забезпечуючи захист прав громадян⁵⁵;

– Стратегія трансформації Уряду на період 2017–2020 років (Government Transformation Strategy 2017–2020), яка окреслила важливість використання даних, цифрових технологій та ситуаційних центрів для ефективної розробки політик та надання послуг⁵⁶;

⁵² Вимоги до програмного та апаратного забезпечення ситуаційного центру, його підсистем та мереж, а також забезпечення захисту інформації, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2023 р. № 705. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/705-2023-%D0%BF#n92>

⁵³ Концепція розвитку електронного урядування в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/649-2017-%D1%80#Text>

⁵⁴ Digital Economy Act 2017. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/30/contents>

⁵⁵ Data Protection Act 2018. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/12/contents>

⁵⁶ Government Transformation Strategy 2017–2020. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/government-transformation-strategy-2017-to-2020/government-transformation-strategy>

– Національна стратегія даних від 2020 року (National Data Strategy 2020), яка спрямована на розвиток можливостей Уряду у використанні даних, включаючи аналітику й моделювання, для підтримки ухвалення рішень⁵⁷.

Естонія. Інформаційна система проектів Естонії (Eelnõude infosüsteem (EIS))⁵⁸ – платформа для узгодження документів між різними державними інституціями і установами, Урядом та Парламентом, а також проведення публічних консультацій. Ця система забезпечує прозорість і взаємодію між державними органами та громадськістю в процесі розробки політик і законодавчих ініціатив.

8. Чи фінансуються за державний кошт дослідження у сфері затвердження політик, розробки і їх реалізації? І якщо так, то які саме, ким ініційовані, і хто є виконавцем таких досліджень?

Відповідно до статті 5 Закону України «Про державні цільові програми» однією з основних стадій розроблення та виконання державної цільової програми (загальнодержавної програми) є розроблення проекту програми – визначення заходів і завдань, що пропонуються для включення до неї, а також обсягів і джерел фінансування. Статтею 15 цього Закону закріплено, що розроблення та виконання державної цільової програми здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України, а також інших джерел, передбачених законом. Виділення бюджетних коштів на виконання заходів і завдань державної цільової програми проводиться в порядку, встановленому законом.

Відповідно до статті 6 Закону «Про державні цільові програми» Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, розвідувальні органи України, Національний банк України, Національна академія наук України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські ради, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації можуть ініціювати розроблення державної цільової програми, розробляти та проводити громадське обговорення концепції програми.

Закордонний досвід

Велика Британія. У Великій Британії дослідження є важливою частиною процесу прийняття рішень і покликані підвищити ефективність державного управління. Джерелами фінансування можуть бути:

- кошти державного бюджету. Наприклад, Національний інститут досліджень у сфері охорони здоров'я та медичного обслуговування фінансує дослідження з метою забезпечення формування політики у сфері охорони здоров'я та соціальної допомоги. При цьому таке фінансування здійснюється через Програму досліджень політики⁵⁹;

⁵⁷ National Data Strategy. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-national-data-strategy/national-data-strategy>

⁵⁸ Eelnõude infosüsteem (EIS). URL: <https://eelnoud.valitsus.ee/main#cuZtUxpS>

⁵⁹ NIHR. Policy Research. URL: <https://www.nihr.ac.uk/research-funding/funding-programmes/policy-research>

- інші джерела фінансування, зокрема програми ЄС і міжнародних організацій. Наприклад, за допомогою програми ЄС Horizon Europe, яка стосується формування політик для вирішення глобальних проблем, таких як кліматична політика, цифрова трансформація, охорона здоров'я тощо⁶⁰.

Естонія. Загальнодержавна програма наукових досліджень і розробок в Естонії фінансується через державний бюджет, розподіляючи кошти між міністерствами відповідно до визначених напрямів. Програма сприяє розвитку галузей, важливих для соціально-економічного й культурного прогресу, і забезпечує проведення досліджень із питань формування відповідної політики. Вона розробляється на міжвідомчій основі, а відповідальне міністерство призначається Урядом для її підготовки та звітування⁶¹.

Висновки.

1. Закон України «Про правотворчу діяльність» на якісно новому рівні визначив питання щодо планування правотворчої діяльності, системно визначивши документи публічної політики, тобто документи, що визначають державну (у тому числі державну регіональну) та місцеву політики у відповідній сфері суспільного життя. Ці документи визначають суспільно важливі проблеми та оптимальні шляхи їх вирішення, у них прогнозується, як у контексті окреслених шляхів вирішення відповідних проблем розвиватимуться відповідні суспільні відносини.

Документи публічної політики поділяються на три комплексні блоки: аналітичні документи публічної політики; прогнозні документи публічної політики; програмні документи публічної політики.

Аналіз закордонного досвіду показав, що у Великій Британії частиною конституційної реформи та врядування стало створення урядового Policy Lab, що впроваджує інноваційні підходи до розробки політик. В Естонії з 2019 року до стратегічних документів розвитку відносяться: основи політики, галузевий план і програма розвитку.

2. У звітних та рекомендаційних документах іноземних партнерів України досить часто приділяється увага необхідності реформування сфери розробки і впровадження політик як одного з ключових елементів державного управління. Зокрема, до таких документів належить: Звіт Європейської Комісії «Україна 2024», План дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова», Моніторинговий звіт Програми SIGMA «Державне управління в Україні». При цьому рекомендації щодо вдосконалення формування політик стосуються їх планування, розробки, залучення громадськості, затвердження, впровадження та контролю.

3. Загальні питання щодо документів публічної політики визначаються положеннями Закону України «Про правотворчу діяльність». Утім, видання

⁶⁰ European Commission. United Kingdom joins Horizon Europe programme. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_6327

⁶¹ Teadus- ja arendustegevuse korralduse seadus (lühend - TAKS). URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/128062012012?leiaKehtiv>

«білих книг» як документа публічної політики передбачено також законами України «Про національну безпеку України» та «Про розвідку».

Документи юридичного прогнозування як документи публічної політики формуються з урахуванням прогнозних і програмних документів економічного й соціального розвитку, що приймаються відповідно до Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України».

Такі документи публічної політики, як Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України», Угода про коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України, Програма діяльності Кабінету Міністрів України, Загальнодержавна програма економічного, соціального розвитку, передбачаються Конституцією України та законами України, зокрема «Про Кабінет Міністрів України», «Про державні цільові програми».

Питання політики у Великій Британії регулюються такими документами: Закон про конституційну реформу та врядування від 2010 року; Посібник для Уряду (the Cabinet Manual); Зелена книга (the Green Book); Біла книга (White Papers); Кодекс державної служби (Civil Service Code); Закон про свободу інформації від 2000 року (the Freedom of Information Act); Принципи проведення консультацій (Consultation Principles).

Розробка і затвердження політики та її реалізація в Естонії регулюються: Законом про Уряд Республіки Естонія; Законом про адміністративну процедуру; Регламентом Уряду Республіки Естонія; Правилами належної законотворчості та нормотворення тощо.

4. Повноваження щодо визначення та реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики встановлено Конституцією України та законами України.

Визначення та реалізація засад внутрішньої і зовнішньої політики здійснюються на основі тісної взаємодії та координації зусиль Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади у цьому напрямі. Так, зокрема, Верховна Рада України визначає засади внутрішньої і зовнішньої політики; затверджує загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля; розглядає і приймає рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України. Президент України у своїх щорічних і позачергових посланнях до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України пропонує визначення, коригування засад внутрішньої і зовнішньої політики з урахуванням внутрішнього і зовнішнього становища України, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, керівництво у сферах національної безпеки і оборони держави. Кабінет Міністрів України забезпечує здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави. Міністерства забезпечують формування та реалізують державну політику в одній чи декількох сферах, інші центральні органи виконавчої влади виконують окремі функції з реалізації державної політики.

У Великій Британії та Естонії повноваження органів влади щодо розробки політик визначені нормативними актами.

5. В Україні так само, як, наприклад, у Великій Британії та Естонії, відсутній реєстр політик, що розробляються і реалізуються органами державної влади. Водночас у розділі «Законодавство» на Офіційному вебпорталі Верховної Ради України, а також на Урядовому вебпорталі – єдиному вебпорталі органів виконавчої влади України можна знайти нормативно-правові акти, якими затверджені відповідні документи щодо політик.

6. Чинні нормативно-правові акти та документи публічної політики передбачають можливість застосування технічних засобів, інструментів моделювання і програмно-апаратних комплексів чи ситуаційних центрів у сфері розробки, затвердження і реалізації політик. Цьому також сприяє використання системи електронної взаємодії органів виконавчої влади (СЕВ ОБВ) та єдиної автоматизованої системи роботи з документами у Верховній Раді України (ЄАС).

7. Розроблення та виконання таких документів публічної політики, як державна цільова програма, здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України, а також інших джерел, передбачених законом.

У Великій Британії дослідження є важливою частиною процесу прийняття рішень і покликані підвищити ефективність державного управління. Джерелами фінансування можуть бути: кошти державного бюджету; інші джерела фінансування. Натомість, в Естонії Загальнодержавна програма наукових досліджень і розробок фінансується через державний бюджет.

Окремі програмні документи публічної політики

№	Документ політики	Дата заслуховування/ затвердження
Президент України		
1.	Позачергове Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки»	засідання Верховної Ради України 27.11.2014
2.	Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році»	засідання Верховної Ради України 04.06.2015
3.	Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2016 році»	засідання Верховної Ради України 06.09.2016
4.	Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році»	засідання Верховної Ради України 07.09.2017
5.	Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році»	засідання Верховної Ради України 20.09.2018
6.	Позачергове послання Президента України до Верховної Ради України	засідання Верховної Ради України 29.08.2019
7.	Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України»	засідання Верховної Ради України 20.10.2020
8.	Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України»	засідання Верховної Ради України 01.12.2021
9.	Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України»	засідання Верховної Ради України 28.12.2022
10.	Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України»	засідання Верховної Ради України 19.11.2024
11.	План внутрішньої стійкості України	засідання Верховної Ради України 19.11.2024
12.	<u>Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни»</u>	Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020

13.	<u>Національна молодіжна стратегія до 2030 року</u>	Указ Президента України від 12.03.2021 № 94/2021
14.	<u>Стратегія деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя</u>	Указ Президента України від 24.03.2021 № 117/2021
15.	<u>Національна стратегія у сфері прав людини</u>	Указ Президента України від 24.03.2021 № 119/2021
16.	<u>Стратегія воєнної безпеки України «Воєнна безпека – всеохоплююча оборона»</u>	Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021
17.	<u>Стратегія людського розвитку</u>	Указ Президента України від 02.06.2021 № 225/2021
18.	<u>Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки</u>	Указ Президента України від 11.06.2021 № 231/2021
19.	<u>Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року</u>	Указ Президента України від 11.08.2021 № 347/2021
20.	<u>Стратегія комунікації з питань євроатлантичної інтеграції України на період до 2025 року</u>	Указ Президента України від 11.08.2021 № 348/2021
21.	<u>Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України</u>	Указ Президента України від 20.08.2021 № 372/2021
22.	<u>Стратегія зовнішньополітичної діяльності України</u>	Указ Президента України від 26.08.2021 № 448/2021
23.	<u>Стратегія кібербезпеки України «Безпечний кіберпростір – запорука успішного розвитку країни»</u>	Указ Президента України від 26.08.2021 № 447/2021
24.	<u>Стратегічний оборонний бюлетень України</u>	Указ Президента України від 17.09.2021 № 473/2021
25.	<u>Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки</u>	Указ Президента України від 07.09.2021 № 487/2021
26.	<u>Стратегія біобезпеки та біологічного захисту</u>	Указ Президента України від 17.12.2021 № 668/2021

27.	<u>Стратегія інформаційної безпеки</u>	Указ Президента України від 28.12.2021 № 685/2021
28.	<u>План реалізації Стратегії кібербезпеки України</u>	Указ Президента України від 01.02.2022 № 37/2022
29.	<u>Стратегія забезпечення державної безпеки</u>	Указ Президента України від 16.02.2022 № 56/2022
30.	<u>Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки</u>	Указ Президента України від 11.05.2023 № 273/2023
31.	<u>Стратегія морської безпеки України</u>	Указ Президента України від 17.06.2024 № 468/2023
32.	<u>Річна національна програма під егідою Комісії Україна - НАТО на 2015 рік</u>	Указ Президента України від 23.04.2015 № 238/2016
33.	<u>Річна національна програма під егідою Комісії Україна - НАТО на 2016 рік</u>	Указ Президента України від 12.02.2016 № 45/2016
34.	<u>Річна національна програма під егідою Комісії Україна - НАТО на 2017 рік</u>	Указ Президента України від 08.04.2017 № 103/2017
35.	<u>Річна національна програма під егідою Комісії Україна - НАТО на 2018 рік</u>	Указ Президента України від 28.03.2018 № 89/2018
36.	<u>Річна національна програма під егідою Комісії Україна - НАТО на 2019 рік</u>	Указ Президента України від 10.04.2019 № 117/2019
37.	<u>Річна національна програма під егідою Комісії Україна - НАТО на 2020 рік</u>	Указ Президента України від 26.05.2020 № 203/2020
38.	<u>Річна національна програма під егідою Комісії Україна - НАТО на 2021 рік</u>	Указ Президента України від 11.05.2021 № 189/2021
Верховна Рада України		
39.	<u>Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу</u>	Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV
40.	<u>Загальнодержавна програма розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року</u>	Закон України від 21.04.2011 № 3268-VI

41.	<u>Державна програма авіаційної безпеки цивільної авіації</u>	Закон України від 21.03.2017 № 1965-VIII
42.	<u>Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року</u>	Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII
43.	<u>Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки</u>	Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX
44.	<u>Завдання Національної програми інформатизації на 2022-2024 роки</u>	Постанова Верховної Ради України від 08.07.2022 № 2360-IX
45.	<u>Національна програма інформатизації</u>	Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX
Кабінет Міністрів України		
46.	<u>Державна цільова науково-технічна програма проведення досліджень в Антарктиці на 2011–2025 роки</u>	постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 1002
47.	<u>Державна цільова оборонна програма будівництва кораблів класу “корвет” за проектом 58250</u>	постанова Кабінету Міністрів України від 09.11.2011 № 1150
48.	<u>Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року</u>	постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 № 115
49.	<u>Програма діяльності Кабінету Міністрів України</u>	постанова Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р. № 471
50.	<u>Державна цільова екологічна програма матеріально-технічного переоснащення національної гідрометеорологічної служби на 2022-2024 роки</u>	постанова Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 № 465
51.	<u>Державна цільова соціальна програма “Молодь України” на 2021 – 2025 роки</u>	постанова Кабінету Міністрів України від 02.06.2021 № 579
52.	<u>Державна цільова науково-технічна програма розвитку авіаційної промисловості на 2021–2030 роки</u>	постанова Кабінету Міністрів України від 01.09.2021 № 951
53.	<u>Державна цільова правоохоронна програма облаштування державного кордону щодо будівництва інженерно-технічних і фортифікаційних споруд, огорож, прикордонних знаків, прикордонних просік, комунікацій Державної прикордонної служби на період до 2024 року</u>	постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.2021 № 1386

54.	<u>Державна цільова соціальна програма протидії торгівлі людьми на період до 2025 року</u>	розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.06.2023 № 496
55.	<u>Державна цільова національно-культурна програма «Єдність у розмаїтті» на період до 2034 року</u>	розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.09.2023 № 850
56.	<u>Державна цільова національно-культурна програма забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року</u>	розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.03.2024 № 243
57.	<u>Державна цільова соціальна програма з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року</u>	постанова Кабінету Міністрів України від 30.07.2024 № 864
58.	<u>Державна цільова економічна програма енергетичної модернізації підприємств водопостачання та водовідведення, що перебувають у державній або комунальній власності, на період до 2030 року</u>	розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2024 № 1133-р
59.	<u>Державна цільова програма комплексного водозабезпечення територій, які зазнали впливу воєнних дій, на період до 2030 року</u>	розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.2024 № 884-р
60.	<u>Морська доктрина України на період до 2035 року</u>	постанова Кабінету Міністрів України від 07.10.2009 № 1307
61.	<u>Воєнно-медична доктрина України</u>	постанова Кабінету Міністрів України від 31.10.2018 № 910

**Дослідницька служба
Верховної Ради України**

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені у документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*